

**Київський національний торговельно-економічний університет
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ**

Кафедра міжнародного бізнесу, фінансів та обліку

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Контролінг

повна назва навчальної дисципліни

для підготовки
студентів ступеня
вищої освіти

магістр

молодший бакалавр,
бакалавр чи магістр

року набору 2020

галузі знань

05 Соціальні та поведінкові науки

шифр і назва галузі знань

спеціальності

051 Економіка

шифр і найменування спеціальності

освітня програма

Економіка та безпека бізнесу

назва освітньої програми

академічні групи

МЕП-20, МЗЕП-20

шифри академічних груп

статус дисципліни

обов'язкова

Харків, 2020 рік

Розробник:

Клімович Ірина Миколаївна, старший викладач
кафедри міжнародного бізнесу, фінансів та
обліку

прізвище, ім'я, по батькові повністю, посада повністю, науковий
ступінь, вчене звання повністю

02.09.2020 р.

Гарант освітньої програми

Чемчикаленко Руслан Анатолійович, завідувач
кафедри міжнародного бізнесу, фінансів та
обліку, кандидат економічних наук, доцент

прізвище, ім'я, по батькові повністю, посада повністю, науковий
ступінь, вчене звання повністю

02.09.2020 р.

Програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри
міжнародного бізнесу, фінансів та обліку

назва кафедри

протокол від 03.09.2020 р. № 01.

Програму розглянуто та затверджено на засіданні методичної комісії інституту,
протокол від 11.09.2020 р. № 01.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Робоча програма навчальної дисципліни «Контролінг» розроблена відповідно до освітньої програми підготовки «Економіка та безпека бізнесу» спеціальності 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів загальних та фахових компетентностей щодо організації контролінгу, методів і прийомів інформаційної підтримки, контролю прийняття фінансово-економічних рішень.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є механізм інтегрованого управління підприємством, спрямований на координацію управлінських рішень, формування та використання його ресурсного потенціалу з метою оптимізації використання технологій бюджетування, стратегічного планування.

Міждисциплінарні зв'язки вивчення навчальної дисципліни ґрунтуються на знаннях навчальних дисциплін «Економічна безпека підприємства» та є основою для подальшого засвоєння навчальної дисципліни «Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств».

Мова викладання – українська.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Контролінг: сутність, функції, види та основні завдання

Еволюція та об'єктивна необхідність виникнення контролінгу. Роль контролінгу в системі управління підприємством. Складові концепції та найважливіші компоненти контролінгу. Функції та завдання контролінгу. Типологія й види контролінгу.

Елементи системи контролінгу та їх взаємодія. Оперативний та стратегічний контролінг. Цілі й методи, принципи, засоби та інструменти кожного з видів контролінгу. Ієрархія рівнів змісту та ефективність контролінгу.

Тема 2. Контролінг у системі прийняття управлінських рішень

Управління результативністю як теоретична база контролінгу. Створення системи показників, що відповідає потребам сучасного менеджменту. Розвиток систем інтегрованого управління. Постановка цілей діяльності як вихідний пункт побудови системи показників. Особливості системи управління за результатами. Монетарні та немонетарні показники.

Сутнісна характеристика менеджменту, заснованого на управлінні вартістю. Основні методи оцінювання вартості бізнесу. Розвиток парадигми визначення вартості та ефективності діяльності підприємства. Модель економічної доданої вартості EVA. Інші різновиди сучасних систем управління вартістю бізнесу. Використання концепції управління вартістю бізнесу для цілей створення системи контролінгу.

Тема 3. Особливості управління витратами підприємства в системі контролінгу

Об'єкти та носії витрат. Принципи та завдання управління витратами в системі контролінгу. Сутнісна характеристика обліку витрат. Ознаки класифікації витрат для цілей контролінгу за функціями управління. Види витрат для прийняття управлінських рішень: дійсні, альтернативні, релевантні, нерелевантні, продуктивні, непродуктивні, маржинальні, середні, диференційні. Класифікація витрат для цілей планування: заплановані, незаплановані, нормативні, нормовані, ненормовані. Поділ витрат за місцями й сферами виникнення, функціями діяльності та центрами відповідальності. Інші критерії та види витрат.

Моделі визначення собівартості продукції. Основні методи калькулювання для цілей контролінгу. Класифікація підходів до обліку та калькулювання. Системи, методи та способи калькулювання. Чинники, що впливають на вибір методу обліку витрат і розрахунку собівартості. Особливості калькулювання за замовленнями та процесами, за повними та змінними витратами. Визначення собівартості за стандартами та видами діяльності. Методи аналізу поведінки витрат. Система управління

витратами. Цілі впровадження та місце системи управління витрат у контролінгу. Складові програми зниження витрат. Основні напрями оптимізації витрат з метою їх зниження.

Тема 4. Система бюджетування на підприємстві

Сутність і цілі бюджетування. Сутність бюджетування як управлінської технології. Поняття бюджету. Цілі й напрями бюджетування. Складання та взаємоузгодження бюджетів. Структура системи бюджетів на підприємстві. Операційний і фінансовий бюджети. Схема розробки бюджетів. Методичні підходи до складання різних видів бюджетів. Організація процесу бюджетування. Основні підходи до організації процесу бюджетування. Особливості вибору бюджетного процесу та методу бюджетування. Бюджетування через приращення та «з нуля». Етапи й розподіл функцій у процесі бюджетування. Особливості бюджетного регламенту.

Контроль виконання бюджетів та аналіз відхилень. Сутність відхилень і призначення бюджетного контролю. Основні види відхилень. Статичний і гнучкий бюджети та їх місце в бюджетному контролі.

Тема 5. Інструментарій контролінгу

Вимоги до контролінгової діяльності з погляду забезпечення стратегічного розвитку підприємства. Основні інструменти стратегічного контролінгу. Аналіз ключових факторів успіху. Матричні аналітичні інструменти. Аналіз лацюга цінностей і доданої вартості. Стратегічні карти. GAP-аналіз (аналіз розривів). ABC-аналіз і функціонально-вартісний аналіз. Аналіз конкурентів і бенчмаркінг. Інші методи та інструменти.

Цілі й завдання оперативного контролінгу. Особливості аналізу співвідношення «витрати-обсяг-прибуток» (Cost-Volume-Profit), аналізу відхилень, аналізу діяльності підрозділів залежно від їх внеску в доход в оперативному контролінгу. Роль бюджетування та функціонально-вартісного аналізу в процесі реалізації завдань оперативного контролінгу. Методичні особливості обґрунтування альтернативних рішень у контролінгу: розширення чи скорочення (ліквідація) певного сегмента діяльності, виробництво чи купівля окремих компонентів продукції (аутсорсінг), продаж чи подальша обробка, рішення про спеціальні замовлення, використання вільних потужностей, інші рішення.

Тема 6. Експертна діагностика підприємства в системі контролінгу

Роль діагностики. Методологічні основи аналізу фінансово-економічної діяльності. Система інформаційних потоків та етапи експертної діагностики.

Аналіз ресурсних і системних складових підприємницької діяльності. Оцінка стану та ефективності використання основних засобів. Аналіз структури та ефективності використання оборотних коштів підприємств (оборотного капіталу). Аналіз ефективності використання трудових ресурсів підприємства.

Дослідження рівня та структури собівартості кінцевої продукції(робіт, послуг). Оцінка організаційної структури підприємства. Аналіз результативності підприємницької діяльності. Аналіз формування та напрямів використання прибутку підприємства. Аналіз платоспроможності та ліквідності підприємства. Визначення інтегральної ефективності діяльності підприємства. Аналітичне оцінювання рівня економічної безпеки підприємства. Діагностика ризику банкрутства суб'єктів господарювання.

Тема 7. Організація та інформаційна підтримка контролінгу

Організація служби контролінгу на підприємстві. Основні підходи до створення служби контролінгу. Основні функції та завдання контролера, вимоги до його професійного рівня. Інституціоналізація контролінгу. Централізований і децентралізований контролінг. Внутрішня організація служби контролінгу. Інтеграція служби контролінгу в організаційну структуру підприємства. Ефективність служби контролінгу.

Автоматизація контролінгу. Інформаційне забезпечення контролінгу. Моделі та підходи автоматизація управлінського обліку. Специфіка автоматизації бюджетування. Ефективність упровадження інформаційних систем для цілей контролінгу.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Обсяги та структура навчальної дисципліни за навчальними роками

Форма навчання	Вид навчальних занять	Навчальні роки							
		2020/2021		2021/2022		2022/2023		2023/2024	
		Осінь	Весна	Осінь	Весна	Осінь	Весна	Осінь	Весна
Денна повна	Лекційні заняття		18						
	Семінарські заняття								
	Практичні заняття		16						
	Лабораторні заняття								
	Курсова робота (проект)								
	Самостійна робота студентів		146						
	Усього годин		180						
Денна скорочена	Лекційні заняття								
	Семінарські заняття								
	Практичні заняття								
	Лабораторні заняття								
	Курсова робота (проект)								
	Самостійна робота студентів								
	Усього годин								
Заочна повна	Лекційні заняття	4	2						
	Семінарські заняття								
	Практичні заняття	2	4						
	Лабораторні заняття								
	Курсова робота (проект)								
	Самостійна робота студентів	84	84						
	Усього годин	90	90						
Заочна скорочена	Лекційні заняття								
	Семінарські заняття								
	Практичні заняття								
	Лабораторні заняття								
	Курсова робота (проект)								
	Самостійна робота студентів								
	Усього годин								

4.2. Структура навчальної дисципліни за формами навчання

Теми дисципліни	Обсяг у годинах																							
	денна форма												заочна форма											
	повна						скорочена						повна						скорочена					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС		Л	СЗ	ПЗ	ЛЗ	СРС
Тема 1. Контролінг: сутність, функції, види та основні завдання	24	2		2		20							24					24						
Тема 2. Контролінг у системі прийняття управлінських рішень	24	2		2		20							26	2				24						
Тема 3. Особливості управління витратами підприємства в системі контролінгу	24	2		2		20							26			2		24						
Тема 4. Система бюджетування на підприємстві	24	2		2		20							24					24						
Тема 5 Інструментарій контролінгу	26	2		2		22							24					24						
Тема 6. Експертна діагностика підприємства в системі контролінгу	30	4		4		22							28	2		2		24						
Тема 7. Організація та інформаційна підтримка контролінгу	28	4		2		22							28	2		2		24						
Курсова робота (проект)																								
Усього годин / кредитів ECTS	180/6	18		16		146							180/6	6		6		168						

Навчальні матеріали з освітнього компоненту доступні на Порталі навчальних ресурсів та інформаційної підтримки освітнього процесу інституту:

для денної форми навчання – <https://edu.htei.kh.ua/enrol/index.php?id=4536>;

для заочної форми навчання – <https://edu.htei.kh.ua/enrol/index.php?id=4549>.

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Контролінг: сутність, функції, види та основні завдання

1. Охарактеризуйте еволюцію та об'єктивна необхідність виникнення контролінгу.
2. Яка роль контролінгу в системі управління підприємством?

Тема 2. Контролінг у системі прийняття управлінських рішень

1. Визначити розвиток систем інтегрованого управління.
2. Використання концепції управління вартістю бізнесу для цілей створення системи контролінгу.

Тема 3. Особливості управління витратами підприємства в системі контролінгу

1. Які ознаки класифікації витрат для цілей контролінгу за функціями управління.
2. Визначити основні напрями оптимізації витрат з метою їх зниження.

Тема 4. Система бюджетування на підприємстві

1. Основні етапи й розподіл функцій у процесі бюджетування.
2. Охарактеризуйте сутність відхилень і призначення бюджетного контролю.

Тема 5. Інструментарій контролінгу

1. Роль бюджетування та функціонально-вартісного аналізу в процесі реалізації завдань оперативного контролінгу.
2. Визначити особливості аналізу співвідношення «витрати-обсяг-прибуток» (Cost-Volume-Profit).

Тема 6. Експертна діагностика підприємства в системі контролінгу

1. Сутність аналізу ресурсних і системних складових підприємницької діяльності.
2. Охарактеризуйте аналітичне оцінювання рівня економічної безпеки підприємства.

Тема 7. Організація та інформаційна підтримка контролінгу

1. Визначити основні підходи до створення служби контролінгу.
2. Ефективність упровадження інформаційних систем для цілей контролінгу.

Зміст, порядок виконання та критерії оцінювання самостійної роботи студентів наведено на Порталі навчальних ресурсів та інформаційної підтримки освітнього процесу інституту:

для	денної	форми	навчання	–
https://edu.htei.kh.ua/enrol/index.php?id=4536;				
для	заочної	форми	навчання	–
https://edu.htei.kh.ua/enrol/index.php?id=4549.				

Організація самостійної роботи студентів регламентується наступними нормативними документами:

- Положенням про самостійну роботу студентів Харківського торговельно-економічного-інституту КНТЕУ;
- Положенням про організацію освітнього процесу у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ.

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНІ НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ

Не передбачено навчальним планом.

7. ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Для визначення рівня засвоювання студентами навчального матеріалу використовуються наступні форми оцінювання та схема розподілу балів:

Осінь 2020/2021 н. р.

№	Рейтингові оцінки	Макс. бали за формами навчання	
		денна	заочна
1	Поточний контроль	60	60
1.1	<i>Тема 1. Контролінг: сутність, функції, види та основні завдання</i>		
	Підготовка доповіді	2	-
	Участь в обговоренні доповіді	1	
	Тестування на Порталі	4	7
1.2	<i>Тема 2. Контролінг у системі прийняття управлінських рішень</i>		
	Виконання розрахункових (ситуаційних, ігрових) завдань на заняттях і в позаурочний час	4	-
	Тестування на Порталі	3	7
1.3	<i>Тема 3. Особливості управління витратами підприємства в системі контролінгу</i>		
	Виконання розрахункових (ситуаційних, ігрових) завдань на заняттях і в позаурочний час	3	3
	Тестування на Порталі	4	4
1.4	<i>Тема 4. Система бюджетування на підприємстві</i>		
	Виконання розрахункових (ситуаційних, ігрових) завдань на заняттях і в позаурочний час	4	-
	Тестування на Порталі	3	7

№	Рейтингові оцінки	Макс. бали за формами навчання	
		денна	заочна
1.5	<i>Тема 5. Інструментарій контролінгу</i>		
	Підготовка доповіді	2	-
	Участь в обговоренні доповіді	1	-
	Тестування на Порталі	4	7
1.6	<i>Тема 6. Експертна діагностика підприємства в системі контролінгу</i>		
	Виконання розрахункових (ситуаційних, ігрових) завдань на заняттях і в позаурочний час	4	4
	Тестування на Порталі	3	3
1.7	<i>Тема 7. Організація та інформаційна підтримка контролінгу</i>		
	Виконання розрахункових (ситуаційних, ігрових) завдань на заняттях і в позаурочний час	4	4
	Тестування на Порталі	4	4
1.8	<i>Додаткові бали: написання та публікація наукової статті; підготовка аналітичної інформації</i>	10	10
2	Підсумковий семестровий контроль (письмова екзаменаційна робота)	40	40
2.1	Завдання на оцінювання теоретичних знань (комп'ютерне тестування)	20	20
2.2	Завдання на оцінювання практичних навичок (розрахунково-аналітичне або ситуаційне завдання)	10	10
2.3	Завдання на оцінювання професійних вмінь (розрахунково-аналітичне або ситуаційне, або творче завдання)	10	10
3	Оцінка з дисципліни	100	100

Оцінювання результатів навчання студентів здійснюється за 100-бальною шкалою та шкалою ЄКТС. Умовою допуску до підсумкового семестрового контролю є виконання програми навчальної дисципліни і отримання оцінки за виконання завдань поточного контролю не менше ніж 36 балів. Мінімальна загальна кількість балів для отримання позитивної оцінки з дисципліни – 60.

Організація та проведення контрольних заходів регламентується наступними нормативними документами:

- Положенням про оцінювання результатів навчання студентів у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ;
- Положенням про організацію освітнього процесу у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

8.1. Основні джерела інформації

1. Портна О.В. Контролінг : підручник / О.В. Портна. – Львів: «Магнолія 2006», 2019. – 264 с.

2. Маркіна І. А. Контролінг для менеджерів : навчальний посібник / І. А. Маркіна, О.М. Таран-Лала, М.В. Гунченко. – Київ: Центр учбової літератури, 2019. – 304 с.

8.2. Додаткові джерела інформації

3. Брітченко І. Г. Контролінг : навчальний посібник / І. Г. Брітченко, А. О. Князевич. – Рівне : Волинські обереги, 2015. – 280 с

4. Контролінг : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни [Електронний ресурс] / Г. О. Швиданенко, В. В. Лаврененко, Л. М. Приходько, О. М. Швидка. – Київ : Київський національний економічний університет, 2015. – 240 с.

5. Набок Р. Американська й німецька моделі контролінгу [Електронний ресурс] / Р.Набок, Г.Набок // Фінансовий Директор : [сайт]. – Режим доступу : <http://www.gaap.ru>. – Станом на 28. 08. 2020. – Назва з екрана.